

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 10. vsakega meseca.

Velja celoletno 2 gold. — polletno 1 gold.

List 4.

V Celovcu 10. aprila 1874.

Leto VI.

Saj še Poljska ni propala!

(Po resnični zgodbi spisal dr. J. Sernec.)

I.

Na Gomilšaku, lepem gradu blizu Krakove, zbrala se je velika družba poljskih plemenitašev pri bogatem grofu Zibkijevskem. Bilo je leta 1849. Družbi se je koj poznalo, da ne išče le zabave, temuč da jo ganejo tudi važneje zadeve, — razgovor je bil resen in živahen.

„Nič ne moremo pri nas začeti,“ veli Gorski, poljski plemič iz Ruskega, „obdani smo z ruskimi činovniki in vojaki, rane od leta 1830 niso še zacelele — kaj čemo?“

„Mi pa še manje,“ djal je Ljubomirski iz Šleskega, pruski državljani; „saj veste, kako nas žuli jarem naših birokratov — da nam štejejo za pregrešek, Poljaki biti.“

„Ali pomislite!“ oberne se Stipič, sosedni plemič domačega grofa k Gorskemu, „pri Vas imate vendar večji oblast nad kmetom, on Vas mora poslušati, ali mi na Avstrijskem nič ne opravimo pri kmetu, on uboga rajše cesarske uradnike.“

„To bi bilo čudno,“ zaverne Gorski, „kmet je Vam vdan, in če vzdignete zastavo Poljskega kraljestva, vsi pojdejo za Vami!“

„Tako mora biti,“ pristavi Ljubomirski, „vi sedaj najlože pričnete, in časi so jako ugodni; na Dunaju vreje, v Parizu še bolj, mi Vam gotovo pridemo na pomoč, še na Nemschem ne bo dolgo mirno ostalo, in ne dvomim, da ne bi mogli zopet oživeti Poljske slave in naše kraljevine; le pogum!“

„Res ni več za preterpeti,“ priterdi Zibkijevski. „Uradniki so že tako ošabni, da so me žugali rubiti zavalj štibre. Mene, grofa iz najstarejšega roda na 10 milj v okolici! Davkarja sem nagovoril, naj premisli težke čase, ali zavernil je, da lahko plačam štibro, če redim 10 strežajev za-se. Kako bi pa mogel biti brez strežajev, prosim Vas?“

„Meni so še hujše nagajali,“ pravi Stipič. „Zgubil sem oni mesec pravdo zoper Bračun-a, župana v Novih dvorih, in njegovo občino zavolj pašnikov, ker je sodnija spoznala, da kmetje tam že več ko 30 let pasejo. Nikoli se ne bi kaj takega moglo zgoditi, če bi še živela Poljska svoboda.“

„Tedaj pa na delo,“ reče Gorski. „Zbudite narod, zlasti mladež, in glejte, da najdete v vsaki vasi saj enega bolj imenitnega kmeta, ki potem širi naše misli med sosedi.“

„Jaz se bom držal mlinarja Barkoviča v Zdolih,“ meni Stipič. „Sin njegov je sicer cesarski uradnik, ali

dober Poljak, in bila sva sošolca. Mlinarja pa poslušaj cela okolica.“

Tako so se razgovarjali, in še marsikaj sklenili, kedaj naj se začne upor; koliko pomoči je obetalo Krakovsko mesto, takrat še samostalno; kje bi se sešli; kdo bi vodil uporno vojsko itd.

II.

Med tem pa se je bila že precej raznesla novica o namenih Poljskih plemenitašev po vaseh. Ljudje so ugrabili, kaj bi bilo bolj; zbirali so se po kerčmah pa po hišah svojih zaupnih mož. Pri mlinarju Barkoviču najdemo ob tistem času, v prvi spomladi, precej veliko društvo kmetov iz Zdol in Novih dvorov v resnem posvetovanju.

Nobenega ni bilo v celem društvu, ki bi se potegeval za plemiče. Poljski kmet nima veselih spominov na Poljsko kraljestvo, ker je bila takrat oblast grajščakov prevelika. Vendar dve stranki ste bili tudi med kmeti. Nekteri so svetovali, očitno se ustavljati plemičem, z orožjem v roki. Vodja te stranke je bil župan Bračun, priletan mož. Pripovedal je ravno, kar je bil slišal že od svojega očeta o starih časih, ko so Poljaki imeli še svojega kralja; kakor in koliko je moral služiti takrat kmet, koliko davkov mu je bilo odrajtovati, kako ni bilo mogoče pravico doseči zoper plemiča itd. „Kaj pa drugače hočejo sedaj plemiči, ko taiste pravice nad nami nazaj dobiti? Saj že tako težko služimo cesarja in plemiča, ali cesar nas varuje, če hoče plemič preveč od nas. Ti veš, Brenko, povej, kaj je storil grofov oskerbnik!“

Brenko, majhen kočar iz Zdol, pripoveduje, da si je oskerbnik odmeril desetino pretekle jeseni od njegovega žita, in da je še z nogo potlačil žito v merico. „Jeza me je zgrabila, da sem mu segel v lase, in porinil ga tako močno, da je padel ob enem na tla. Ali kako se vstrašim, ko sem imel vse lase v roki; mislil sem že, da sem mu glavo odtergal. Vendar on beži tako naglo iz skednja, da sem se utolažil. Potem smo pa gledali tiste lase, pa so bili našivani na platno — paroka je rekel žid, da se pravi taki stvari.“ Oskerbnik me je htel zatožiti, ali tvoj sin,“ — oberne se k Barkoviču — „razložil mu je, da bi mogel tudi njega kazniti zavolj krive mere, in tako je tožbo opustil.“

„To je še malenkost,“ jame zopet Bračun govoriti. „Mojo hčer je mladi grof spravil v nesrečo, da je obupala, in si sama končala življenje; Stipič je segel po našem občinskem pašniku, ki od nekdanj sliši celi vesi. „Naj le pridejo plemiči, vernili se ne bodo.“ — „Le ne prenašlo,“ svari Barkovič. „Ti nisi sodnik njihov, nisi

vojak cesarski. Pusti vsakemu njegovo delo, plemiči tako ali enako ničesar ne opravijo. Ko bodo videli, da so sami, pomirili se bodo tudi sami. Sile nam ni treba, Bog vari! Kako bi pa mogel naš narod kedaj napredovati, če bomo sami nizki in podložni? Plemiči ali njihov zarod, če bi začel delati, narodu še lahko pomagajo!“

„Kaj pa to pomeni,“ veli Vukonik, posestnik iz Novih dvorov, „da mi je uni dan obetal oskerbnik vse dobro in blago, če bomo Poljaki zopet vsi združeni v eni državi?“

„Ta ni prazna,“ odgovori Barkovič, „ali sedaj je prazna. Kralja seveda hitro novega najdejo, — saj bi vsak plemič rad kraljeval, — ali kralja, ki ga poslušajo vsi drugi, ki tedaj ima moč, pravico varovati vsakemu, takega pa ni med njimi; pa naši plemiči sami so krivi, da ga ni, ker vsaki rod plemičev sili kvišku. Naša uboga Poljska je res razdeljena med dva cesarja ter jednega kralja, ali pred je bila razdeljena med sto grofov in tisoč plemičev, in to je bilo še hujše.“

„Zakaj ste pa djali, da ta ni prazna?“ oglasi se zopet Vukonik.

Barkovič se dolgo brani odgovoru, vendar slednjič spregovori: „Kako pa, da bi bila lepa Poljska država, ali nova Poljska, ne po starem kopitu. Pravica, terda kot skala, nalaga vsem po zmožnostih enaka bremena, in vse drugo, kar je dandanes potrebno za državo; ali žalibože, ni jih na Poljskem takih mož, ki bi mogli to napraviti. Naši unuci jih bodo komaj dočakali. Mi pa sedaj zvesto služimo našega cesarja!“

Prikimali so nekteri Barkoviču, ali večja stranka je bila Bračunova. Razšli so se kmalu.

III.

Barkovič je bil še sam gospodar v svojem mlinu, vendar je privolil sinu Janezu veliki del dohodkov. Janez je bil namreč delal kot mlinarski pomočnik okoli Dunaja, in se tam naučil precej strojev ali mašin, po katerih si mlinar s pomočjo vodne sile dosti polajšuje svoje delo in dvojno pa trojno opravlja. Ko se je vernil domu, pustili so mu oče, spoznavši sinovo pamet, prosto roko, vendar le za take popravke, ktere so razumeli iz risanja, ali iz razgovorov. Barkovičev mlin je začel sloveti. Kmetje so začeli žito za moko menjati pri Barkoviču, če niso hteli čakati mlenja. Peki so najeli ta mlin, če so bili po 3 ure oddaljeni, ker so vedeli, da dobijo moko ob določenem času. Barkovičev Janez je dobil od očeta mlin po smerti zapisanega, in smel se je oženiti, ker oče so že bili udovec. Stari Barkovič pa je obogatel precej, tako, da je mogel kupiti za drugega sina, Vladimirja, hišo in pekarijo v bližnjem mestu; tretjega, Vladislava pa je dal učiti.

Vladimir je že tudi bil oženjen, in žena z dvema otrokoma bila je danes v mlinu. Janez pa je že imel četvero otrok, in vriska je bilo po mlinu, da nisi slišal koles klopotati.

„Glej Nežika, kako se suče veliko kolo, in žene vertenko, tista pa kamen, ali vidiš?“ tako jo uči sternič, mali Janezek.

Zdaj se zadere Vladimirček, ki je pregloboko gledal v škaf, in si z moko igral, pa se prekucnil va-nj. —

„To ni za vas,“ pravijo dedec, in poženejo vse ven, tje v hišo k materama. Tolažili so se kmalu, ker večerja je že stala na mizi.

V občno veselje pride k večerji tudi Ladislav Barkovič, komisar pri cesarski okrožni uradnici iz bližnjega mesta. Tako je bila vsa rodovina zbrana, razun Vladimirja. Oče Barkovič so bili ponosni in veseli naj-

mlajšega sina, ki se je znal prikupiti s poštenim ravnanjem kmetu, pa tudi vlada je bila z njim zadovoljna, plemiči malokedaj, ker se je moral prepogosto ustavljati njihovim nameram.

„Kako pa je tukaj?“ vpraša Ladislav očeta. „Slišimo v mestu, da nameravajo plemiči spuntati se, in vzdigniti Poljsko zastavo.“

„Saj tako pravijo,“ priterdijo oče, „ali menda ne bo se nič zgodilo. Plemiči ne bodo našli pomoči, pri nas že ne.“

„Po mestih tudi malo,“ oglasi se Vladimirjeva žena.

„Brez vsega ne bode,“ zaverne Ladislav, „vlada vé dobro, da so se zarotili nekteri plemiči, pa tudi, da reč ni nevarna; zato tudi malo vojakov imamo v okolici.“

Otročji smeh je pretergal razgovor. Mala Nežika si je bila z močnikom pomazala vse lice, ker je htela sama jesti po vsej sili, vendar žlice ni prav znala rabiti. Zato so jo Janezevi otroci brili z drugo žlico, kakor so videli berke briti.

IV.

Gospod pl. Stipič je hitro zvedel, da je Ladislav Barkovič obiskal svojega očeta, in koj drugo jutro je že bil pri njem. Najprej varno, pa vedno živahneje je prigovarjal njemu in njegovemu očetu, naj se udeležita namenjenega upora, pa vse nič ni pomagalo.

„Ali za božjo voljo, ne poznam tebe več!“ vsklikne Stipič po dolgem razgovoru. „Nisi več tisti mladeneč, s katerim sva se navduševala svoje dni za našo krasno domovino. Cesarska služba te je popolnoma popačila, ne maraš več uboge Poljske!“

„Ni res!“ zaverne Ladislav. „Ljubim jo, kakor sem jo ljubil kedaj. Ali ljubim jo z delom, s trudom, in braneč pravice našemu ljudstvu. Veš li, da smo naredili v treh letih v naši županiji dve novi cesti in pet novih šol? Naredi tudi tako, pa boš več koristil svojemu narodu, nego s puntanjem!“

„To vse nič ne šteje! To so Vaše sleparije, s kterimi ljudstvo odvrčate nam in domovini! Mi, mi bomo tega več, trojno več dali napraviti, ko dobimo moč v roke. Sicer pa taka dela niso za plemenitaša. Boriti se hočemo in umreti za Poljsko, to je naš poklic!“

„Rajši živi in delaj za svoj rod in za svoj narod, dragi prijatelj! Ali ti je znano, da sta bila uni dan prodana dva grada barona Guckovskega? Kdo jih je kupil? Neki žid iz Pruskega, in neki nemški grof iz Dunaja. Kako lepo bi bilo, ako bi ju mogel kupiti domačin!“

„To vse dobimo nazaj, če bomo srečni v vojski. Ali da Ti nočeš pomagati, tega nisem pričakoval. Vendar nas ne boš izdal?“

„Ne boj se, brate, vlada že tako vse ve, česar jej je treba zvedeti. Jaz bi sicer moral še tebe posebno izdati; ali ne morem tega. Ti si mi bil vedno predrag prijatelj, in znano mi je, da vlada noče postopati proti vam, ona vas hoče prepustiti vaši osodi — vi si sami jamo kopljete. Kmeti so jako razkačeni zoper Vas. Vari se, vari, ljubi prijatelj!“

„Smešno govoriš, ne poznaš naših moči. Ali jaz hočem tebe varovati. Na, vzemi karto, katero imaš pokazati, ko pride naša vojska, da boš pri miru. Inače pogineš, kakor bodo poginili ali saj pregnani vsi cesarski uradniki.“

Ladislav je spoznal, da se Stipič ne da pregovoriti, in je karto sprejel, da ga ne bi še bolj razserdil. Takisto je mislil Stipič o Ladislavu in starem Barkoviču. Stipič se verne domu.

V.

Malo tednov po tem razgovoru napočil je dan napovedanega punta. Plemiči so se zbrali pri nekterih gradih, oborožili svoje služabnike, in proglaševali novo Poljsko državo. Na Gomilšaku je bilo zbrano kerdelo, med njim skoraj vsa družba, katero smo srečali v začetku naše pripovedke.

Sklenili so saj skusiti, kmete si pridobiti, in Stipič je vodil v ta namen mali oddelek v Zdole, kjer so kmetje že tudi bili zbrani. Stipič jih tam nagovori z navdušenimi besedami; naj ne zatajijo svoje Poljske kervi, naj grejo v boj za domovino; obetal jim je prostost, vse lepo in blago, ko bo zopet stalo Poljsko kraljestvo.

Ko je skončal, mermrali so kmetje, ali dolgo se ni oglasil k besedi nobeden. Slednjič veli Barkovič: „Gospod! to je vse lepo in dobro, ali mi smo navajeni, cesarske gospode poslušati. Pojdite z nami v mesto, mi čemo tam vprašati okrožnega poglavarja. Kakor bo tisti rekel, tako naj bode; če vam on priterdi, potem gremo v boj z vami!“

„Tako naj bo, tako!“ kličejo vsi kmeti. Bračun jih pa tudi hujska, naj ne pustijo več od sebe Stipiča in njegove trume. Obdali so jih od vseh strani; da so le mlin imeli za seboj.

Stipič je spoznal nevarnost, in zopet skuša kmete ogovoriti, pa vpili so preveč, da se ni mogel več razumeti Stipičev govor.

„Vi pojdete z nami v mesto!“ — tako se razlegajo glasi vedno močneje, in Stipič s svojimi pobegne v mlin, pa ga zapre, da bi ječi ušel. Kmetje še sedaj niso namenili druge sile, ko da bi vjeli in odpeljali celo kerdelo, ali ko poterjajo na mlinske duri, strelje nekdo Stipičevih ljudi iz okna. Sedaj pa je postala divja jeza v ljudstvu, in Bračun jim prigovarja, duri podreti. Zastonj so bile vse prošnje Barkovičeve, duri so poknile, in na treske se razcepile pred sekirami kmetov. Po kratki borbi so mrtvi ležali v mlinu Stipič in tovarši njegovi; padlo je bilo tudi nekoliko kmetov, med njimi Bračun, in dosti je bilo ranjenih.

VI.

Blizo tako se je bilo zgodilo tudi pri drugih gradih, kjer so bili zbrali plemiči svoje priveržence. Ves upor je bil pobit skoraj le po kmetih, ki niso mogli verjeti obetam svojih grajščakov. Vendar v bližnjem mestu niso vedeli za den, kedaj se bo začel punt, in prišel je tisti den nekoliko iznenada. Vojakov je bilo tam, pa v okolici komaj do 2000 mož, in komandiral jih je Benedek, takrat menda še le polkovnik.

Govorilo se je vsakojako o puntu; za resnico še ni vedel nobeden. Reklo se je, da pride puntarjem na pomoč 20.000 vojakov iz Krakove, in svetovalo se je pri vojnem posvetovanju, umakniti se taki sili, cesarske kase seboj vzeti itd. Ali Benedek pravi, da hoče vendar videti tistih 20.000 Krakovskih vojakov, in zapové, njim nasproti iti. Cesarska vojska je res šla naprej in pride do Gomilšaka. Tam pa že najdejo velike trume kmetov, ki so njim pripovedovali, da so že gotovi; da so oni sami nazaj gnali Krakovčane in plemiče. Vojska je nazaduje imela dosti opraviti, da je kmete pomirila, in njim otela še nekoliko plemičev, in varovala nekoliko gradov pred silno jezo razkačenega ljudstva.

VII.

Ladislav Barkovič je našel mertvega svojega prijatelja Stipiča, ko je prihitel iz mesta na prvi glas, kar

se je zgodilo pri očetovem mlinu. Žalosten pogleda truplo svojega sošolca, ki je bil njemu dal zavarovalno karto, vendar še sebe ni mogel zavarovati.

Preiskoval je potem po vladinem nalogu vso zgodbo, in izpraševal celi teden priče itd. Najhujši ljudje obeh strank so bili mrtvi; drugi so se pozneje postavili pred sodnijo, in bili kaznjeni po postavah, vendar se je sodilo milostljivo o kmetih, ker so bili zadušili upor zoper državo.

Ko je bil Ladislav skončal svoje delo, zbrala se je njemu na čast zopet neki dan vsa Barkovičeva rodovina v mlinarjevi hiši. Družba ni bila preveč vesela, ker je bil še živ spomin preteklih hudih dni. Otroci so tudi bili precej tihi, ker mali Janezek se ima jutre v mesto podati s stricem, in stopiti kot učenec ali vajenec v prodajalnico nekega kupca.

„Hvala lepa, ljubi sin,“ pravijo oče Barkovič k Ladislavu; „srečen sem, da si ti dobil to delo v roke. Ti saj veš, da nikoli nisem šuntal proti našemu plemiču, če ravno so bili dosti hudi z nami. Ali ko tebe ne bi bilo, Bog vé, kaj bi mislili gospodje, ker se je ta nesreča zgodila v mojem mlinu.“

„Znani ste kot poštenjak,“ odgovori Ladislav, „inače bi vlada tudi poslala drugega uradnika. Ali obžalujem globoko, da vlada mene ni poslala poprej! Lahko bi bili živi še nekteri, ktere smo pokopali. Naša uboga Poljska je zopet pretočila kri brez koristi, Bog daj, da ne bi nikoli več.“

„Tako si tudi jaz želim,“ poterjijo oče. „Ali veš, da smo jako zadovoljni z novim grajščakom, bratom rajnega Stipiča? On ravna z nami po pravici, in gospa njegova delajo po hiši in zunaj, kakor naših ena!“

„Poznam njo, iz našega mesta je, zdravnikova hči. To je jako pridna hiša, ki je zredila šest verlih gospodinj, dve lastni hčeri in štiri sesterne.“

„Pa tudi dobra Polakinja je,“ še omenijo oče. „Vedno jo slišim govoriti v domačem jeziku s svojim gospodom.“

„Jaz sem tudi dober Poljak,“ pravi mladi Janez, „jaz tudi, mi tudi!“ pristavijo otroci.

Bela.

(Zgodovinska povest. Poslovenil St. K.)

(Konec.)

IV.

Med tem je nastopilo leto 1070. To leto ima Ogerski narod vselej v dobrem spominu. Leto 1070 pa Čerhalom!... Nerazrušljiv spominek magjarske slave je ondi postavljen, kterege železni zob časa ne more razjesti; spominek, kateri naznanja vsem stoletjam, kaki so bili nekdam Magjari.

Vzhodna turška država se je bila razderla, in na več strank razdeljeni narod je pošiljal mnogoštevilne roje v sosedne države. En oddelek razdrobljenega naroda, Huni, več sto tisoč glav, so pogostoma pustošili in ropali zdaj ruske, zdaj gerške pokrajine, pa so jo vdarili proti zapadni Evropi, so planili nad Erdeljsko, katero so na vseh straneh orópali, pa so se vsuli na Magjarska tla, opustošili Bihar, Satmar in Njiršeg, poplenili mnogo ljudi, živine in druge robe, ter poleg reke, kateri pravijo Samoš, odhajali.

Glas te nesreče je ves narod na noge in k orožju poklical.

Vse županije so se podvzdale pod vodstvom svojih velikih županov svoje vojake nabirati in na vojsko odpošljati. Tudi A...ska županija je svojo bojaželjno mladino zbrala, katero je mlad mož vodil. Ta mož je bil mladi Bela Martonfalvy, kterege že poznamo.

Ves zamišljen jezdari Bela pred svojo trumo, in ko zagleda pred seboj bližnje lesovje, globoko izdihne. Njegovi tovarši, kakor se je zdelo, niso tega zapazili, samo zvesti služabnik, ki je na vse pazil, kar njegov gospodar počenja, je sam pri sebi rekel: „O jaz vem dobro, zakaj tako zdihuje.“

Blizo lesovja pridejo do neke križpoti. Mladi vodja pokliče k sebi enega svojih mož, in mu zapové, kje da naj prenočijo; on sam pa s svojim strežetom se zgubi sredi gozda.

Dan je bil zopet slovo vzal, hladni jesenski veter je pihal, in drevesno listje je z visokih verhov doli na tla padalo, konjsko ropotanje je prestrašilo gozdne tiče, da so potišali. Počasi se je že temnilo. V kratkem je bilo neštivilno lučic prižgano na nebu, in zdaj pa zdaj se prikaže v daljavi polumesec.

Dva kojnika jahata zamišljena. Na zadnje se jima prikaže lesena hiša. Skoz malo oknice se vidi luč. Nad dimnikom se je vzdigal gost dim.

Ko prideta do hiše, stopita oba s konj in gospod gre noter.

„Oče!“ reče Helena, ki je prišlega pred hišo zagledala — „Bela je tukaj!“ in v tem trenutku je bil že v hiši.

„Kaj pomeni to, Bela! da prideš tako nenadno?“ vpraša dobri starček, „in kam je šel prijazni smeh, ki se je sicer videl na tvojih ustnicah?“

„Oče!“ odverne mladeneč, „domovina je v nevarnosti. Huni so vse Erdeljsko oropali, pa so planili nad našo deželo, in so iz Bihara mnogo jih zajeli, bogat plen vkup spravili, pa dalej odšli. Blagor domovine terja, da vsaki domorodec za orožje zgrabi; tedaj moram tudi jaz na vojsko; toda, oh kako mi je težko ločiti se od vaju! . . . Oče! . . . Helena! . . . z Bogom!“

„Vsakdo je dolžan izpolnovati to sveto dolžnost. . . Ljubi moj sin, Bog te obvaruj na vseh potih!“ In pri teh besedah ga je poljubil.

„Bela!“ jeclja Helena s solzami v očeh, „z Bogom! . . . in če je to poslednjikrat, da se vidiva, potem jaz“ . . . tu onemí in mu pade v naročje.

„Ne tuguj, ljuba moja!“ ji pravi mladeneč, „bodočnost je v božjih rokah in ako mi je tako sojeno, da več nazaj ne pridem, tedaj umerjem slavne smerti. . . in če se nazaj vernem, tedaj bo nov lavor moje čelo mi venčal, in takrat, oj kako srečen bom . . . Ali izgodi naj se volja božja! Tudi to-le serce bije za-te, ljuba Helena! in ne pozabi na-te tudi sredi bojnega hrupa. . . In če ti donesejo žalostni glas, da me ni več v številu živih, tedaj“ — nadaljuje ves ginjen — „vzamejo tebe moja ljuba mati k sebi, kakor so obljubili, in ti prideš ž njo vred obiskat moj grob, in ga pomočiš s svojimi gorkimi solzami.“ Na to jo poljubi in odide, in večkrat se nazaj ozre in z rokami pozdravlja.

Spremljan od svojega zvestega služabnika najde na odločenem mestu svoje tovarše, in dva dni potem je bil že pri veliki ogerski armadi.

V.

Prijetno jesensko vreme je. Po prevročih poletnih dnevih je bil nastopil hladnejši zrak, vsled česar so tudi ljudje bili bolj živi.

Po dobro premišljenem bojnem načertu je že več

oddelkov ogerske vojske prehitelo sovražnika, in je v Doboški županiji, na skrajnem koncu Erdeljskega, čakalo Hune, ki niso nikar mislili na takošen upor. In glej! en ogleduh abaujski, ki je bil poslan, da bi pozvedel, kje so sovražniki, in kaj počenjajo, prinese novico, da se Huni bližajo. Mladi kralj s svojima stricema, bojaželjni, so koj ukazali se vzdigniti. Sovražnik je bil takrat vtaborjen pri Čerhalmu.

Hunski vodja Ozul, ki je slišal, da se bližajo Ogri, je to reč le za malo igračo imel, in da je pokazal, kako zaničuje Ogre, poslal je njim naproti same male fantaline, češ, da se igraje z Magjari vojski privadijo.

Ali prvi napad ga je naučil, da treba nasprotnika spodobno spoštovati; koj spravi vkup celo svojo vojsko, jo razpostavi na Čerhalmu, in obda vse njegove stermine s strelci, kateri so po tem cele goste oblake pušic izpuščali doli nad Magjare, ki so Čerhalom okoli in okoli oblegli. Magjarska vojska je sovražnika vedno krepkeje napadala. Na tri oddelke razdeljeni, so vsaki na svojem kraju sovražnika hudo pritiskali. Mladi kralj, ves vnet, je Hune najderznejše napadal, med tem, ko je krotkejši Gejza pod gosto točo pušic sovražniku za herbet prišel; Ladislav pa je od druge strani, s pomočjo A...skih trum čudeže hrabrosti doprinašal; on sam je s svojo sulico štiri Hune prebodel, od petega je bil ranjen.

Na zadnje je Magjarska vojska dospela na verh Čerhalma, kjer se je strašna borba začela. Zgodovina pravi, da so se njih meči do sitega napili Hunske kervi, katerim so gole glave sekali, kot da bi bile zelene tigiče ali buče.

Hunska vojska je bila večidel pogubljena, le malo njih je bilo tako srečnih, da so mogli z begom se rešiti pogina.

Po končani bitvi je vprašal vojvoda Ladislav: „Kdo je bil tisti mladi vodja, ki je tako hrabro Hune napadal in jih tolikaj pomoril?“

„A . . . skega velikega župana sin, Martonfalvy Bela,“ mu nekdo odgovori.

„Do zadnjega se je s sovražnikom viteško boril zraven mene,“ pravi vojvoda, „škoda, da je že domú odšel.“

Po celi deželi se je ta zmaga slovesno praznovala.

VI.

Vojskini hrup je potihnil.

Naš mladeneč, namesti da bi bil v bojnih nevarnostih smert našel, bil je z novo slavo ovenčan, ter se je nazaj podvihal, kamor ga je vleklo serce in zato je bil že odšel, še predno je bilo Ladislavu mogoče, spoznati se z vitezom.

Njegovo serce je bilo polno blažene sreče, ki mu jo je domišljija čarobno pred njegovimi dušnimi očmi malala. Tam stoji na vratih majhne hiše starček, in praznuje, pod bremenom velike starosti še zdaj dovolj močan na duši, mirno praznik slavne zmage. Domišljuje se, kako starček zopet svoje slabe roke proti njemu steguje, da stisne na svoje persi vnuka slavnega slavnih dedov, kateri se ni bal za blagor svoje domovine tudi smerti nasproti iti.

Tam zraven častitljivega starčeka stoji tudi lepa Helena, v prebeli roki derže prelep venec, in se nedolžno smehlja prišlemu nasproti, in tu se zamisli v vso blaženost, katero more vživati pozemska stvar, ktera tolažbo nahaja v milem naročji prave vere tukaj na tem svetu.

Toda, oh! kako goljufiga je dostikrat naša domišljija?! . . . Namesti prekrasne bodočnosti, katero nam domišljija v megleni daljavi kaže, in katero občutljivi člo-

vek tako rad v mislih objema, ponuja mu pusta resnica dostikrat le nečimerno praznoto.

Bela je bil dokaj dobre volje. Njegovo radost so nekako čutili tudi vsi njegovi tovarši.

Ko so prišli blizo dobro znanega nam lesovja, bil je dan že blizo večera; in ko je bilo solnce zašlo, vidi, da se nebo konec vidokroga rudeče žari.

Mladenču se je zdelo, da to nič dobrega ne pomeni.

Vzhodni veter je na moč pihal, in od polnočne strani so začenjali osodepolni oblaki nebo zakrivati.

Ko pridejo do lesovja, glej! truma divjih Bešenjev (ali Pešenegov) je napade enako oroslanu, ko pade na svoj plen. Napadeni potegnejo koj svoje ostre meče, in po dolgem borenji so bili divjaki več del posečeni, drugi pa so se v beg spustili in tako gotovi smerti ušli. Pa tudi številno tovaršev našega Bele se je bilo zdaj močno skercilo.

Bela se je zdaj obupan tje podvival, spremljevan od svojih še živih tovaršev, kamor ga je najbolj vleklo serce.

Pa, glej grozo! . . . namesti da bi bil mu kdo svoje roke naproti stegoval, ga objeti, kakor si je bil domišljeval, ne zagleda družega, kakor samo dimnik, ki je še po konci stal, ker je hiša bila pogorela in ležala v razvalinah.

Bela je stal tu, kakor golob, ki je svojo tovaršico zgubil; žalostno zavpije, obernivši se proti gostemu lesovju, in kliče njeno drago ime, ali nobenega odgovora ni, le kukavica zdaj pa zdaj mu zakuka nasproti. Na zadnje gre tje, kjer je bil pervikrat ju zagledal, stopi s konja, poklekne z objokanimi očmi pri grobni gomili, kjer sta tolikokrat ostareli oče in njegova blaga hči klečala in molila; in potem ko je tu nekaj časa molil, čutil je svoje serce okrepljeno z nadzemsko močjo; poljubi grobni križ, pa se domu verne.

Skerbna mati so od daleč že videli, da je nje sin nenavadno žalosten; tedaj so se mu nasproti podvivali.

„Mati moja, kje je Helena?“ tako vpraša in jo milo objame.

„Ljubi moj sin! včeraj zjutraj sva bila tam jaz in tvoj oče; ona je bila tako dobra in postrežljiva in vljudna, kakor zmerom; ravno tako tudi nje oče. Došel nam je bil glas, da ima vojska naša neugoden izid; zato sta že danes naši domovini slovo dala. Odsla sta, ne vemo kam.

„Oh mati moja!“ pravi Bela, „zakaj sem prepozno prišel? Ona dva tedaj sta odšla! Bil sem v lesovji, ker sem ju hotel videti, toda hiša je v razvalinah, samo križ stoji še zmirom nad grobom, kjer sta po navadi molila; jaz sem ondi pokleknil in si od Boga prosil potrebne moči, da me ta žalost ne potlači.“

Mati so se zjokali, šli tudi staremu to novico povedat, in cela blaga družina je bila v globoko žalost vtopljena.

VII.

Med tem ko so se kralj Salomon in njegova dva strica vojskovali na posebnih stranéh dežele, so Bešenji, ki so se bili na Laškem ustanovili, porabili to priložnost, in so pod brambo Niketa, ki je bil namestnik gerškega cesarja v Belemgradu, meje ogerske dežele pogostoma napadali, veliko plena in vjetih seboj odpeljali.

Ta nevarnost tedaj na južnem delu domovine je zopet na bojišče spravila meče, ki so se ravno kar še bili orudečili s kervjo svojih sovražnikov.

Kralj in vsa ogerska vojska so se bili sošli pri Slanemkamnu; in ker so Bešenji bili že čez Donavo šli, da bi se domú vernili, so Magjari sklenili, Beligrad vzeti.

Niketa je hotel Magjarom ubraniti prehod čez Savo z neugasljivim gerškim ognjem.

In zares, ko so imeli čez Savo iti, skušali so jim ubraniti; ali Gerki niso s tem nič opravili, temuč so bili nazaj v mesto zagnani, in Magjari so brez zadržka čez Savo prišli.

Kralj in vojvode so svoje šotore postavili na nekem višem kraju.

Niketa je Bešenje s tem napravil, da so se zopet na boj pripravili, da jim je rekel, da napada mesto samo Vid, kraljev ljubljeneč, in pa mala truma Baškega velikega župana. Ker so tedaj si mislili, da brez težave zmagajo, so prileteli pod vodstvom Kozára Gerkom pomagat. Ali Šopronjski veliki župan Janez je je tako potolkel, da se je komaj rešiti mogel njih vodja z malo peščico svojih.

Oblega mesta je terpela že dva meseca. Okoli mesta so na ugodnih krajih postavili velike lesene stolpe, s katerih so s primernimi mašinami metali v mesto veliko kamenje in ogenj.

V tretjem mesecu magjarsko deklo svojim rojakom slavno zmago nakloni.

Ko je bil namreč Niketa od Bešenjev prejel plen in vjete, bila je med njimi lepa in mlada deklica, ktera mu je tako dopadla, da jo je hotel za ženo vzeti. Ali deklina mu je tako-le odgovorila: „Ti si pozabil, da sem Magjarka; potem vedi, da sem zaročena z berhkim mladenčem. In kako bi mi bilo tudi mogoče se poročiti s takim možem, kateri je divje trume v mojo ubogo domovino poslal, ter je vzrok, da sem zgubila njega, kateri me je redil, in kterege sem na svetu najbolj ljubila, mojega zastarelega očeta . . . — naka! . . . pripravljena sem karkoli prestati — tudi smert preterpeti raje, kakor udati se volji tvoji.“

Nato jo je razkačeni Niketa v temno ječo zaperl in z lakoto tako dolgo terpinčil, da je obolela. Tu so jo djali v ženski samostan svete Evfemije.

Lepa deklina je ravno bila okrevala, in se je podala pervikrat na sprehod, ko so ogerski vitezi začeli napadati mesto od vseh strani. Ona je takrat zažgala samostan na eni strani, in silen veter je ogenj koj razširil. — Niketa je mesto prodal.

Zmaga je bila slavna; ali žalostni so bili njeni nasledki za Oggersko. Zgodovina pravi, da so iz grada izpuščeni Gerki večidel udali se vojvodi Gejzi, in da Salomonu jih je komaj en par v pest padlo. — Vojvoda Gejza je ujete brez vse odkupnine izpustil, in je za to lepo djanje od gerškega cesarja v dar dobil krono; ali od kralja Salomona mu je došlo to ponižanje, da je od zajetega plena z bratom Ladislavom dobil samo en del, med tem ko je kraljevi ljubljeneč Vid dobil dva dela.

Od tega časa je bila pretergana vez edinsti in mirú med kraljem in vojvodoma; razpertije, pa pogosto prelivanje kervi je bilo po celi deržavi.

Nestanovitnega kralja je njegov ljubljeneč Vid vedno šuntal zoper oba strica, tako da jima je zdaj očitno, zdaj na skrivnem stregel po življenji, toda vselej zastonj in brez vspeha.

Na ogerski tron je prišel l. 1074 najpred Gejza, potem pa l. 1077. Ladislav, kterege ogerska dežela časti kot svetnika.

Salomon si je prizadeval zgubljeni tron zopet dobiti s pomočjo zdaj tega, zdaj ónega tujega vladarja. — Na zadnje se je pogodil s Hunskim vladarjem Kuteškom, in mu je ohljubil, ako mu zopet pomore na tron, polovico svojega kraljestva, svoje serce in krono pa njegovi hčeri. Ali tudi to mu ni nič pomagalo.

Ko je na Ogersko prišel in se približal s svojimi spremljevalci gostemu lesovju, lotila se je neka tužna žalost njegovega serca; rekel je tedaj tistim, ki so ga spremljevali, naj malo počakajo, da ogleda pot v gozdu. Zginil je, nobeden ga ni več videl.

Poleg verjetnih sporočil je Salomon še enkrat se prikazal kot berač na Ladislavovem dvoru, pa je hitro spet zginil, ko je bil spoznan. Nekteri pripovedujejo celo, da je blizu Pule v Istriji zadnje dni svojega nemirnega življenja kot puščavnik živel, in da je priporočal vsem, ki so k njemu zahajali: naj ljubijo Boga, svojo domovino in svoje sorodnike.

VIII.

Slavna zmaga pri Belemgradu je imela žalostne nasledke za Ogersko deželo, vesele pa in radosti polne gledé na to našo povest.

Tedaj žalost in veselje sta zdaj tu pred nami ne zvezana, ampak se objemata; veselje in pelin sta zmešana; pa to ni nič novega, ker že modri Salomon govori: „Smeh se meša z žalostjo.“

Dospeli smo do najlepšega dela naše povesti; ali popisati ga ni naša naloga. In kdo bi tudi mogel zvesto popisati tak trenotek, kodar za vedno žalostjo in tugo na enkrat nepričakano veselje naše serce napolni?

Naj popiše kdo, ako more, veselje golobovo, kedar je svojo zgubljeno golobico zopet našel! Naj popiše, kdor more, čisto ljubeče serce, ktero je polno občutljejev najsvetejše ljubezni, ki je po naključbi zgubilo predmet svoje goreče ljubezni, in potem ga na enkrat zopet zagleda! Jaz tega popisati ne morem. Saj je tudi ljubezen nekaj neizrekljivega, nekaj nedopovedljivega, kjer le serce govori, ustnice pa onemé. Glas serca mora umeti le sorodno serce.

Bela, ki je v bojnem viharju obnašal se kot razserden lev, ni nikdar več mislil, da bo njegovo serce kedaj zopet v veselji plavalo. In vendar se je tako prigodilo. Zajeta deklina — angelj varh — je bila Helena, in dasiravno so bile zginile z njenih lic, zavoljo prestane žalosti, spomladne rože, je bila vendar še lepa, ker je v njenem sercu rasla najlepša roža: domoljubje.

Po omenjeni slavni zmagi kdo je bil bolj srečen, kakor Bela? Peljal je k altarju svojo ljubo nevesto. Radost se je brala na obrazu ženinovih staršev. Tudi Helenin oče se je veselil v boljši domovini; saj, kdor tukaj na Boga zaupa, ta se gotovo ne goljfa!

Šent-Jarnejska.

(V Št. Jarnejski okolici zapisal Fr. Zorec.)

Lepa fara Šent Jarnejska	Videl gozde sem zelene
Tri ure od Nov'ga mesta;	In na polju žita r'mene;
Še koroški furman vój	To je lepota, da je res;
Za le-tá prijeten krej.	Hladna Kerka teče vmes.
Dalječ ni take ravnine	Raški farman z hriba gleda
In tako fruhtne doline.	Šent-Jarnejskega soseda;
To Ljubljanci povedó,	'Z polja veterc ga hladí,
Ki po vince dol gredó.	V sercu se mu dobro zdí.

Želel bi v tej fari biti,
A ne s petjem kruh služiti;
To zakaj, jaz ne povem,
Škoda za me, da sam vem.

Prodaji.

Kavkažk obraz.

(Po Vojt. Potockem Leop. Gorénjec.)

O nekej priliki sem bil v Mingreliji spoznal enega izmed Zebeldinskih knezov: Tlapso Moranijo. Radovoljni načelnik me je osvobodil, da smem odpotovati na Zebeldinske gore v vas Dol — v Tlapsino prestolnico. Prišel sem, kakor nalašč, tija tak čas, ko so konje jezdarili na stavo. Mingreli, Imeritje, Abhazi in Čerkesi štirinajst dni po smerti in vsak obletni mertvaški dan znamenitih oseb imajo žalostno slavnost, katere glavna dika je konjska ježa na stavo. Sorodniki in znanci se zgrinjajo lê-sem in slehernega dné mladezen najboljše konje na stavo jezdari. Komur se posreči, da prekosí vse druge, tisti dobí vse konje, vsled česar se pogosto pripeti, da je kak ubožen mladenič nekolikrat sto konjem nenadoma lastnik in da se torej lahko oženi. O takih slovesnostih ne znaš lahko, kedo je kerščan, kedo Mohamedan; o teh tridnevnih svečanostih nij verskih preprirov, tudi skrivoma se ne kregajo; a nikoli se ne pripeti, da bi se katera taka slavnost kdé onečastila s kakim ubojem, da-si je o takih shodih gnječa velika, da si je zbrani ljud po jezici, po veri in nravi različen, orožen pa od verha do tal vsakedo. Tudi jaz sem bil oblečen tako, kakor so bili oblečeni drugi, ali bistro gorjančevo oko je dobro poznalo, da sem ptujec. Z malimi besedami pa je Tlapso Moranija upokojil vse. „To je moj kunak,“ — opomnil je tistim, kateri so me povpraševali, kedo sem, a nihče nij več vprašal ni tega, kako mi je ime, — a da se denes snidem s katerim izmed njih, pozdravil bi me — kot Tlapse Moranije „kunaka“. Na to ježo je bil z nekolikimi Čerkesi vred prišel tudi Šamši Ader Bej, krasen, sedemnajstleten mladenič, poln duha in veselih mislij. Jaz bi se bil rad sprijaznil z njim — in rés sem se, Tlapso pa mi je pomogel serčno rad.

Po dokončanej ježi na stavo smo vsi trije odpotovali v Gagro, od kodar smo Šamša poslali, da bi zvedel, ali bi nas njegov starejši brat Beslan Ader Bej radovoljno sprijel ali ne. Tretjega dné je prinesel vest, da nas radostno pozdravi in da, kakor nalašč, pridemo na veliko gostijo, zato ker bodo sestro Šamša in Beslana Ader-Beja prodali nekemu turškemu kupcu. Jaz sem se prestrašil teh besed in poslužil zaupanja, ki sem ga imel v Tlapso in Šamša, da bi jima v glavo vtepel, kako nečloveško je tako dejanje. Po tem prizadetji sem ga povprašal, ali je sestra v ječi. Kar sem govoril, kar sem povprašal, vsemu sta se smijala na vse gerlo. Napósled se Tlapso nekako potají in jame dokazovati, da taka prodaja nij prav nič neusmiljenega. „Vi ne poznate naših običajev,“ — opomnil mi je, „in ne umejete jih; zato nas imenujete barbare, a nam se zdí, da ste vi sami barbarji. Glas o krasoti naših ženskih je razširjen po vsem vshodu; mi smo revni in živimo le s čredami ali s tem, kar si služimo z rokami ali prisečemo z meči. Naše hčere in sestre rastó in zmerom gojí upanje, da jih kak Turek, kupec vsled znamenite krasote kupi in prodáde kakemu vzvišenemu moškemu v Turškej ali pa v Egiptu. Če prav so tam gospé najvišega moštva, vendar-le nikoli ne zábijo svoje domovine, sorodnike pa zmérom podpirajo. To so znamenite, stanovite zaveze med Turci, Egipci in Čerkesi, — zaveze, kakoršnih menda nij kmalu kdé. Vsakedo menda izmed nas ima sorodnike med najiminentnejšimi bivatelji v Stambulu, v

Aleksandriji, v Trapezuntu in v drugih znamenitih mestih. Šamševa sestra nesterpno čaka, kedaj kupci pridejo k njej, a gotovo bode odlična gospa, morda celo Padišahova, ker je najkrasnejša na našem obrežji od Gagre noter do Anape.“

Ker nij razsvitljevalo ju kerščanstvo, nijsem mogel razjasniti jima, kako žalosten je tak običaj, da-si nij tako krut, kakor sem menil, da je, a vendar je zaničljiv in do čela nepristen.

„Kake običaje pa imate vi?“ — povprašata me.

Po teh besedah jima jamem zakonskega stanu svetost razodevati po domačih pojmi in po ženskej dostojnosti; pripovedal sem jima, da živa duša izmed nas nij silna milčevaj in milkinej vesti, in duševnemu prepričanju o takem najvažnejšem životnem činu, — o urah, ko se zakoncema vsa bodočnost določuje itd.; ali jaz nijsem umel njiju, onadva pa mene nijsta umela. Vzburila se je v Šamši neodbitna želja, da bi izpoznal evropsko družabno življenje, a ker se je to vjemalo z mislimi mojega načelnika, motil sem ga z nado, da si še to leto priborim dovoljenje in velerad s seboj vzamem ga, če bode le véren svojej želji, in ko hitro mu brat utegne dovoliti odhod.

Ko smo bili v Gagri dospeli k panogam kavkaških gor, katere — kakor kak neprestopen zid, Čerkese delé od Abhazov, šli smo po majhnem griči dalje: na desnej so bile goram snežne višine, a na levej je ponašalo se Černo morje. Ko pridemo Kinčulu na breg, snidemo se z mladim Nardžukom, sè sinom znanega Abhažkega kneza in enega izmed starejših Šamševih bratov, ki so nas čakali tamkaje. Z veliko silo smo preplavili deročo reko, šli dalje po polji, kjer je kuruza bila visoka tako, da se na konjih nijsmo videli iz nje, in kjer je povsodi okrog drevja smijalo se in ovijalo različno, velekrasno grozdje. Beslan Ader Bej je bival na holmu, nekoliko tisoč korakov od morja, kjer so na bregu v ovinci reke Kinčula bila Turška selišča, v seliščih pa so čakali kupci, kateri so hoteli odpeljati mojega prijatelja krasno sestro. Našli smo Beslana pod velikim kostanjem, imel je okrog sebe nekoliko Turških kupcev in nekolikrat po dvanajst odličnejših Čerkosov; vsi so bili oroženi od verha do tal, ker kakor mi ne hodimo okrog brezi sukenj, tako tamkaje nijso brezi orožja; orožje je tam nekova obleka, kakor nam frak ali telovnik. Beslan je vstal, Moranijo in mene prijel za roko — in poleg sebe posadil naju; meni je takoj podal lulo, katero sem, ker sem poznal običaj, po nekolikih trenutkih oddal Moraniji, ta pa je oddal jo zopet Beslanu. Vsled tega smo se pokunačili.

Sprejemnih obredov je bilo konec, a preverjen sem bil, da mi se ne pripeti nič hudega. Dobro rejeni Turški kupci so se mi čudni zdéli v primerji sè suhimi, zbeganimi Čerkesi. Pri Beslanu smo obedvali goveje meso, izborno jagnjetino, izborno perotnino, ribe, rižo, med in različno sadje. Evropa se utegne čuditi, ker razodevljem, da sem nad šestdeset jedij naštel. Po obedu nam Beslan pokaže svoje konje in bojno orožje, potlej smo šahali in motili se še z neko drugo igro, katerej na vshodu rekajo „nardi“. Beslanova sestra bi bila drugega dne morala oditi. Znal sem, da običajna vljudnost tukaj od mene zahteva, da poprosim, da bi mi dovolili, ali jej morem ali ne dar dati pred odhodom. Svojo željo sem Beslanu razodel po Moraniji. Menda ob devetih dopoldne me je Beslan sam peljal tija, kjer ženstvo biva. Pri durih me je čakala čestna matrona, ki je umela ruščino in torej za tolmačko odločena bila mi. Beslan mi dáde znamenje, da bi šel za njo, a takoj sem v čumnati, ne prevelikej, zagledal svojega „kunaka“ krasno

sestro, sedečo med drugimi devami. Mirno se je smehljala, ali vendar sem solze videl jej na obličji.

„Ti si ptujec,“ — opomnila mi je, „ti imaš domovino daleč za seboj, tudi jaz kmalu zapustim svojo očetnjava, pozabim pa je nikoli ne.“

„Naši pesniki,“ — dejal sem, „terdè, da je krasne ženske last — vès svet, a kader vidim katero, vselej sem preverjen, da bode kmalu ud nove rodovine, katere bode po pravici ponosna zató, ker ima najkrasnejšo Čerkesko devico.“ Moje besede so jej bile važen poklon, a ko sem jej bil urico podal in razodel željo, da bi jej kazala zmérom srečne ure, zahvalila se mi je jako serčno in poprosila me je, da bi ne zabil o njenej bodočej osodi njé bratov zdaj pa zdaj povprašati česa.

„Vi Franki,“ — opomnila je, „vi ste kakor selilni ptiči, nadejam se, da se bodeva še kedaj videla.“

Šest mesecev kasnejše, ko sem bil obiskal Beslana Beja, popotoval sem po Podoljskej cesti, imel sem s seboj mladega Šamša, kateremu je brat bil dovolil, da me sme do Tiflisa spremiti in od tû na štiri mesece oditi z menoj v Evropo. Mladi Čerkes se je bil uže v Tiflisu nekoliko seznanil z evropskimi običaji, ali vsak dan me je povpraševal marsikaj, čemur dosti potov nijsem znal, kaj bi odgovoril.

Šel sem v krasno vasico Pardvin k svojej ovdovelej sorodnici, k gospi Prezisi Gromniškej i k njenim uže polnoletnim hčeram. Pred Pardvinom v Tudorovu sta bivala njena dva brata Vincencij in Peter Stezinska, ne daleč od tû pa je bil kamornik Gromnicki, njenega rajnkega moža brat. Uže tri leta nijsem bil pri njih. Ko se vračamo na mila mesta in k ljubim ljudem, mami nas nekova bojazen, katere si nikakor ne morem jasnit. Šamšu sem zmérom pripovedal o Vandí — najmlajšej hčeri gospé Gromnicke, — o Vandí, katero sem od mladosti rad imel tako, kakor svojo sestro — in katere mi je ljubezen povračevala z ljubeznijo. Stara je bila šestnajst let, ko sem jo poslednji pot videl. Vstaviva se v Tudorovu v domu Vandinega ujca — Vincencija Stezinskega, da bi tem popreje zvedel okolnosti drage mi družine, ter upokojil se. Sicèr je bilo kasno, Vincencij Stezinski je bil uže v postelji, ali kmalu je vsa hiša bila po konci, a izborni gospodar je jokal, smijal se in neprenehoma objemal in poljubljjal me, kajti dijakoval je z mojim očetom vred in jako rad me je imel. Mladi Kazimir, njegov sin, objemal me je verlo serčno; jaz sem ga bil zapustil, ko je hotel iti na ptuje; ne davno poprej je prišel domov, ali potožil se je, kar mi je oča pravil, in shujšal je; pa rés nij bil več tako vesel, da-si je znérom še bil vljuden, kakor nekdaj. Berzo se je seznanil z mojim Čerkesom — in odpeljal ga je v svojo sobo, jaz pa in Vincencij sva sedela pri steklenici ogerskega vina in dolgo sva se razgovarjala. Povpraševal sem, kaj Vanda počenja, kaj njé sestri, kaj gospa Prezesa.

„Moja sestra je,“ — odgovorí, „hvala Bogu, zdrava, a ne more se znebiti poročništva (jerobstva) — svojega svaka, kamernika Gromnickega. Zefirina je poročena z grofom Tučivolskim, Brigita z grofom Dziegiecinskim, le Vanda je še domá. Kamernik je sesnoval ta zakon. Poznal sem Tučivolskega in Dziegiecinskega, predno sta se oženila. Tučivolskemu oča je veliko bogastvo pribetral z voli, pridobil z varčnostjo in z drugimi beretijami. Kedor si sè zaslugami priborí čestno ime, to je kaj odličnega, kupljena čest pa je zlata pena. Grof Dziegiecinski je sè svojo gospo odšel v Italijo — in popotuje po njej uže drugo leto, bistri Tučivolski pa svoje imenje uživa v Odesi. Sicer pa naj delata, kar hočeta,

razodevljem ti, Vojteh: kar me boli in žali, to pa je to, ker je vredni Kazimir preveč navezan na Vando. Deva je z njim, rés je angelj, kamernik pa je moja sestro nahujskal, da bi blaznjivo bilo to, ko bi se poročila Vanda in Kazimir, ker obe sestri imate grofa, in da se Vanda tudi mora čestno omožiti; s Tučivolskim vred jej hoče, Bog jima grehe odpusti, prignati nekega nemškega ali italijanskega bogatina, kateri nij ne grof, ne plemenitaš, a bajè da je neizmerno bogat. Da pravico povem: moja sestra ima svojo last v velikej nerednosti zbog svojega živénja in zaradi vena, ki ga je dala svojima grofinjama, Vanda pa ima, razen dolgov, malo bogastva, a italijanski ali nemški bogataš poplača vse dolgove kmalu, zatò pa bajè bodo ná-nj prepisali Pardvin. Jaz nijsem imovit, po svojih prednikih pa imam kos dobrega polja, to dadem svojemu sinu, naj mu le prepuštam Vando. Ali slišal sem od gospoda kamernika in od same sestre užé nekoliko ostrih besed, zbog katerih se mi kri terdi v serci, zatò nagovarjam Kazimira in prosim, naj še enkrat odide na ptuje.“

Dolgo sem govoril s čestitim Vincencijem, skoro do belega dne, napósled pa se poslovim od njega in od Kazimira — in odidem v Pardvin. Mojemu Šamšu sta se bila jako priljubila sin in oča. Mnogo potov v svojem življenji sem imel priliko, da sem se čudil tem bitijem divne prirode, — bitijem, katera mi barbare imenujemo, — čudil sem se jim, kako zdravo znajo soditi posamezne ljudi. Kakor po kakej zvlastnej prirojenosti, uganili so vsak pot na prvi pogled do céla neznanih oseb značaj, a nobenkrat se nijso zmotili.

Vanda je bila na verti, ali mnogo je bila krasnejša, nego pred mojim odhodom; ali kakor Kazimir, tudi ona nij imela tiste veselosti, katera tako lepo pristuje mladosti. „O, Vanda, ali še pomniš svojega Vojteha? — ali mi zaupaš svoje bolečine, nade in radosti?“ —

„O, nikakor,“ — otožno odgovori, „jaz nijmam nikakoršnega veselja več; od kodi prihajaš? ali se nijsi ustavil nikder na poti?“ —

„Da, v Tudorovu.“

„Tedad znaš vse,“ — opomni malo zarudéla, „tedaj ti nijmam ničesar povedati.“

O teh besedah se bičí začujó; gospa Prezesa in gospod kamernik sta se vračala sè sprehoda, a v tem mi je Vanda obljubila, da mi zvečer vse razodene.

„Dobro došli, zdravi, gospod konjiški stotnik!“ — z daleč vsklikne kamernik, jaz pa v njegovem sivem oku nijsem mogel spoznati, da bi bil vesol mojega prihoda. Razgovor se je sukal okrog minolih in bodočih snitkov z g. Holcem, nenavadnim odeškim bogatinom.

„Vanda,“ — opomni gospa Prezeševa, „sáj je še otrok, Kazimir je zmotil jej glavo.“

„To besedice nij vredno,“ — oponese kamernik, „dokler sem jaz živ, nečem, da bi Vanda bila nesrečna.“

Šli smo in sedli krog mize, a obed nij minol pre-prijetno; gospa Prezeševa in gospod kamernik sta čudno pogledavala Šamša, zdel se jima je do céla barbar, in nastvil mu je nekoliko vprašanj, s katerimi se občutljivo dotaknil silne samoljubosti, lastne kavkažkim biva-teljem. Mladiču so kar iskri se oči vsled same jeze, jaz pa sem, kolikor je bilo moči, hladil neprijetno besedo-vanje. Kamernik je kasnejše govoril o psih in puškah, katere je bil g. Holc poslal Petru Stezinskemu, gospa Prezeševa pak je govorila o pahovkah in o drugih rečeh, katere je g. Holc zopet bil poslal jej. Vselej je o tem imeni Vanda promenila barvo — in malo po malo je do céla umolknila.

(Konec prih.)

Jermak Timofejevič.

(Spisal J. Steklasa.)

Neizmerna nižava Sibirija razprostira se ob pomorju severnega ledenega morja od karskega zaliva do iztočnega èrta. Na zapadu meji na Ural, na jugu na severni rob zadnje azijske visočine in na iztoku na Jablonsko in Stanovojsko gorovje. Poveršje znaša 186000 štirjaških milj; srednja obširnost od severja proti jugu 250 milj; od zapada proti iztoku pa 600 milj. Sibirija obseže skoraj četerti del cele Azije in je tedaj večja nego Evropa. Zima v teh najnerodovitnejših krajih Azije traja od septembra do junija ter je včasih tako merzlo, da često živo srebro zmerzne ter se dá previjati kakor svinec; kratko leto pa je večkrat strašno vroče. Na severnem podgorju zadnje azijske visočine razprostira se velika, le z malo poljem pretergana ravan s hostami in gozdi; vsa zemlja pa do severnega ledenega morja je enolična stepa, na ktorej sicer na jugu nekoliko keržljavih rastlin raste, na severju pa se samo mah najde in zmerznjena tla, ki se tundra imenujejo. Južne gozdnate planjave so sèm in tam pretergane s holmjem; suhe stepe in pa tundre so nižave v pravem smislu, ker na njih ni ne enega holmca. Planjava južno-zapadna od Oba se deli na dve stepi, namreč na Biarabieško med Obom in Irlišem in na Išmiško med Irlišem in Tobolskom.

Sibirija je že od davna ruska. Zgodovina nam pripoveduje, da so bili prastanovniki te zemlje Tunguzi in druga mongolska plemena. Vsi hunski narodi, Avari in Hazari srednjega veka; so prišli od tukaj v Evropo. Njim so sledili Samojedi kot dosta mnogobrojen narod; vedno se pomičejo narodi proti zapadu; Hakasi ali Virgizi se pokažejo na iztoku. Kasneje so imeli med Irlišem in Tobolskom sedež kani (vladarji) Iskijski ali Sibirski, pleme kašnijega kraljestva. Kistymi, Jakuti in Tatari so razdelili med seboj zemljo. Leta 1242 vladal je eden najslavnejših in mogočnejših kanov ali knezov, Šribanikan, do severnega ledenega morja. Povest vseh teh narodov je žalostna, vedni prepiri in borbe so med njimi, bodisi zavoljo nasledstva, bodisi zavoljo vere, ker mnogo je bilo od teh narodov poganov, drugi pa so bili muhamedani, ki so z vso silo hoteli muhamedanstvo vpe-ljati. Narodi so bili razdeljeni na mnogo malih deržavic in tako je ena drugo slabila. Južni od njih so bili marljivi poljedelci, severni pa so se živili od lova in od ropanja. V takem stanju je bila Sibirija, ko je tam-keaj nastopil Jermak svoj pohod.

Jermak Timofejevič je bil ataman ali glavár neke čete od 7000 donskih Kozakov. Kozaci so bili takrat lupeški narod, ki so večidel le od ropa živeli. Bili so lahko oboroženi ter so ruskemu carju bili prav dobri pomagači, se vé da le za plačilo proti izvanjskemu sovražniku. Dandanes znamo, da so oni najbolji konjiki v ruske armadi. Donski in drugi kozaci napadali so karavane (tergovce po puščavah, navadno z velblodi,) ki so iz Bokare in Perzije v Rusko tergovale, ali pa iz Ruske v te zemlje. Vse pokrajine okoli Volge in hvalinskega jezera so oni preiskali in prehodili. Brodarji po Volgi in po hvalinskem jezeru bili so vedno v velikej nevarnosti pred temi roparji. Večkrat so napali celo same poslance, ktere je car z darili v Perzijo ali h ktere-mu drugemu vladarju poslal. Car Ivan IV., Grozni, (od 1534—1584) ni mogel tega nič več terpeti, da ti roparji njegove zemlje tako vznemiravajo in še celo nje-gove poslance poubijajo. Zatorej pošlje on vojskovodja Ivana Muraškin-a z vojsko nad Kozake. To je bilo 1.

oktobra 1577. Temu se je posrečilo, da je Kozake deloma pobil, deloma pa razperšil. Jermak sam mora tudi pobegniti in to brez vojske. Ali kmalo spet zbere lepo število Kozakov okoli sebe; tudi noče on več ostati na Donu, nego on boče dalje na iztok, kjer si misli svobode poiskati. Robovati tega on ni hotel in tako tudi njegovi priverženci ne, zatorej mora zavetja iskati — in to je najlaglje na iztoku, kjer so neizmerne planjave in kjer jih kaznojoča roka carjeva ne more doseči. Kdo bi si mislil, da more roparska druhal kaj važnega za človeštvo izvršiti — in vendar se je to dogodilo pri Jermaku, kot smelemu junaku in podvzetniku! Dolgo se klati Jermakova druhal na iztočnih bregovih donskih, nevedé kam bi se obrnila. Zdajci pa se prikažejo Rusi v teh krajih in Kozaci so bili spet v veliki nesreči. Ali smelost Jermakova je reši. Hitro ukrene on na iztok skoz južnoruske stepe, kjer mora on in njegova četa mnogo huduga preterpeti; potem pa se obrne proti severju na bregovih Volge in je v kratkem na Kami, pritoku velike reke Volge od severoiztoka. Pri Orjelmestu se ustavi Jermak sè svojo četo, da se malo odpočije. V teh krajih so imeli Stroganovi mnogo posestva in tako je spadalo tudi omenjeno mestice pod njihovo oblast. Tukaj so tudi Stroganovi stanovali, kamor so bili leta 1564 se preselili. Leta 1568 jim je dal car tudi še zemlje na reki Čusovaji; in leta 1574 vso okolico Tobolsko v Sibiriji. Maksim Stroganov je bil posestnik mesta Orjela, ko je Jermak sè svojo četo tje prihrumél. Sprejel ga je Stroganov deloma iz gostoljubnosti, ker je bil jako bogat, deloma pa iz straha pred njegovo derhaljo, ktereje se ne smé zameriti, kajti oni so bili za vse hudobije zreli; mislil si je lahko: bolj je ž njimi lepo ravnati, nego je odpoditi. Jermaka je imel pri sebi, druge pa je razpostavil po kolibah na svojih posestvih, ker so se zavezali, da bodo njemu polja obdelovati pomagali. In kako ne bi tudi ti terdni in zdravi ljudje delali? Stroganov je imel dosta zemlje ter je mislil, da se bodo Kozaci obdelovanja poprijeli. Ali navada je železna srajca. Komaj so se Kozaci malo od prevelikih težav odpočili in privadili mirnemu življenju — že je spet miče klatenje po planjavah. In le dalje in dalje je goni njihovi nemirni duh. Tukaj v Orjelu so zvedili na tanko o stanju tadašnje Sibirije, kakoršno smo gorej navéli. Obódril je to ter se ločijo z veselim srcem od svojega gospodarja, samo da morejo spet enkrat v puščavi nekoliko veselih dni preživeti. V največej nadi si že predstavljajo, kako bodo v iztočnih pokrajinah kane (vladarje) preganjali in sami sebe za vladarje postavljali ter da bodo mogli sijajno živeti. Ali oni so se jako prevarili, ker zemlje njihove bodočne sreče ni nobeden na tanko poznal. Po leti 1578 odrinejo po reki Čusovaji, ki teče od iztoka v Kamo; oni bi se bili morali vedno te reke deržati; ali ker niso imeli vodnika, obrnili so se že 26. septembra na desno v reko Silvo. Tega pota se je Jermak dolgo deržal in ker ni nobene vasi našel, bil je prisiljen zimovišče postaviti, ker se je zima približevala. Ta kraj se je potem imenoval Jermakovo gorodište (mesto). Od tukaj je poslal Jermak 300 mož zemlje ogledavat; ti so prišli do vogulskih stanovališč, odkodar so mnogo ropa prinesli, kar je začelo vse mikati, da so sklenili na noben način započeto delo vkljub vsem težavam popustiti. Morete si predstavljati, dragi bralci, kakošni so bili ti Jermakovi ljudje! Strašni prizori! Ljudje brez vere, brez serca, skoraj sami hudobneži, brez vsacega zapopadka o kerščanski veri! In tudi temu hoče Jermak enkrat konec storiti. Kaj hoče skoz celo zimo v teh pustih krajih delati? Domisli si cerkev postaviti in svoje

surove, neotesane ljudi vsaj malo poblažiti. Cerkev je kmalu gotova iz lesa in v kratkem blagoslovljena na čast sv. Miklavžu. Božjo službo so redovito opravljali štirje duhovni (med njimi en mnih). Jermak je ostro zapovedal vsem svojim vsakokrat v cerkev k božje službi priti, duhovne spoštovati in dobre nauke lepo poslušati. Vsako nepokorščino in druge pregrehe dal je strogo kazniti. Tako je Jermak svoje ljudi nekoliko poblažiti hotel, da bi laglje ž njimi ravnal, kar se mu je tudi dosta posrečilo, kajti bili so mu njegovi verni v vsakem trenutku.

Ali v sredini neizmernih, neobdelanih planjav ni bilo mogoče prevideti se s hrano za 5000 mož, zatorej pošlje Jermak en oddelek k Stroganovu, da mu da hrane za soldate in zraven tudi še drugih priprav za njihovo podvzetje. To mora dati ali z lepa ali pa z gerda. Odpovedati ne more, ker ima vsega dosta. S početka se je Stroganov branil, da ni v stanu niti živeža niti orožja dati ter je vzdržati pri tacem podvzetju. Ko so se mu pa začeli groziti, da bodo njega, njegovo rodbino in vse, kar ima, pokončali, ako jim ne dá, kar zahtevajo, vidi Stroganov, da ni nobene pomoči, nego da se more udati; zategadelj napravi ž njimi pogodbo, vsled ktere jim mora Stroganov dati vse priprave za vojsko, med drugim tri topove, muziko in za vsacih 100 mož zastavo s kakšno sv. podobo, dobre vodnike in dosta hrane; oni pa se obvežejo njemu vse to izplačati, berž ko se bodo iz pohoda vernili. —

Tako so se Kozaci ločili od njega popolnoma zadovoljni z ugovorom, kterege so sklenili. Pri odhodu so še enkrat ustmeno obljubili, da bodo oni njemu, ako jim bode Bog pri tem podvzetju pomagal, kar se oni nadjajo, ne samo to povernili, kar jim je on dal, nego poleg tega bodo njemu tudi za vse podeljeno hvaležni; ako bodo pa nesrečni, potem se bodo njega vsaj kot dobrotnika spominjali. Tako je tedaj Jermak začel svoj pohod v Sibirijo, ne kakor glavar razbojnikov, nego kot vojskovodja dobro uredjene čete, ki ni bila mnogobrojna, ali smela, dobro izurjena in za vsak podvzet sposobna, previdena z vsemi potrebnimi stvarmi. Kar pa je bilo največ vredno, bil je red in strah vojaški, kterege so se Jermakovi priverženci v zimovišču priučili. Akoprem še surovi, vendar je je poblašil kerščanski poduk toliko, da so spoštovali svojega gospodarja, ga ubogali in reda se deržali.

Iz svojega zimovišča se vzdigne vsa vojska 12. junija 1578 proti iztoku. Najbolji kažipoti so bile reke, kterim so oni vedno sledili. Pot je je peljala skoz neizmerne puščave in neprehodne kraje, kjer se vidi samo tū in tam kakšna kolibica ali šatori njim sovražnih prebivalcev, ki so v kratkem njihove namere spoznali ter se na puščavah večkrat zbirali in se posvetovali, kako bi te nadležne goste prisilili, da se vernejo, ali pa kako bi je pokončali. Vsem tem zaprekam v okom priti mogel je samo Jermak s svojo hlabrostjo, s svojo razboritostjo in z izumom sredstev v teh nadlogah. Čuditi se moramo, da je Jermak, človek, ki ni imel priložnosti svoje naravne zmožnosti s podukom izbistriti, vendar s svojo neumornostjo vse težave premagal, in zavoljo tega spada on gotovo med najvažnejše potovalce in odkrивce vseh časov, čeravno se v zgodovini redko kdaj o njem sliši. Se vé da je Jermaku mnogo to pripomoglo pri njegovem podvzetju, da so bili njegovi vojniki oboroženi s puškami, kar sibirski divji narodi niso še nikdar videli in se zatorej pri prvem strelu vsi razperšili. Že v prvem zimovišču leta 1579. je imel Jermak od 5000 mož, s kterimi je Stroganov zapustil, samo še 3000 pri sebi, in ko je 1. maja 1580 zimovišče zapustil, bilo

je od teh 3000 samo še 1636 živih. 1. avgusta tistega leta je prišel v Timen ter se ga polasti brez odpora. Tukaj ostane on nekoliko časa, da se odpočije on in njegova četa od težav, ktere so morali prestati. Okolica je bila prilično lepa; prebivalci so bili Tataři, ki so se od poljedelstva in živinoreje živili. — Jermak se počne zdaj ponašati kot osvovjevalec, a ne kakor poprej kak ropar, ki le za tem gre, kako bi sebe in svojo druhal obogatil in siromašne prebivalce oropal. Vsem svojim je oestro zapovedal, da se morajo vsacega nasilstva zderžati, in da z ljudmi, s kterimi v dotiko pridejo, po človeški ravnajo. Prebivalci jim morajo samo hrane in kožuovine dati, drugo pa jim ostane vse na miru, dokler se ne začne ustavljeni naloženi davek plačevati. Tako se je zgodilo, da so prišli enkrat Kozaci Jermakovi h Kutugaju, Tarkanu namestniku velikega kana Kučuma. Tega pripeljejo k svojemu zapovedniku, kteri ga dostojno sprejme. V njegovej nazočnosti dá Jermak peterim svojim najboljim strelcem povelje streljati s puškami, čemur se je kan strašno čudil, ker dozdam ni še tega nikdar videl. Jermak ga dalje poprašuje vse natanko: o kanu, o njegovem dvoru, o zemlji, nad katero on vlada in o drugih stvaréh. Naroči mu, da naj sporoči kanu, da želi Jermak njegov prijatelj postati in da ga je mislil obiskati; ali nenadjana velika zima ga zaderžuje za zdaj k njemu priti. Spomladi pojde, pravi Jermak nekoliko mojih k caru, in potem hoče on posebnih in lepih reči kanu poslati, za zdaj pošlje samo to, kar ima s pozdravom na kana, žene in prince in druge imenitne na njegovem dvoru. Tako odide Kutugaj na svoj dvor nazaj.

Jermak je mislil s tem Kučuma pridobiti na svojo roko, namreč da ne bi se on proti njemu kot sovražnik ponašal in se na boj ne pripravljal, nego da bi ga on čisto nepripravljenega napadel in premagal. Ali Kučum ni ptujcem nič zaupal, niti verjel, da se bodo v Rusko vernili, nego prav prestrašil se je, ko je slišal Kutugaja o teh tujcih pripovedovati, da je je videl z nevidljivimi streljicami streljati. Zavoljo tega pošlje on v vse svoje pokrajine povelje, da naj vsa mesta, posebno ona ob rekah, dobro uterdijo in posadke va-nje postavijo, da se bodo tako lahko proti tem tujcem branili. In kakor je navada pri poganskih narodih, da mnogo na vražje derže, tako povpraša kan tudi svojega vedeževalca, kākšen izid da bode imela ta vojska. Ali v veliko njegovo žalost pové vedeževalec, da preti celi zemlji velika nesreča od Jermaka in njegovih vojniki. —

(Konec prihodnjič.)

Csálóka Peter.

Ogerska národná pripovedka.

(Poslovenil Mérovčevok Prostoslav.)

Csálóka Peter je Ogrom to, kar nam Pavliha. — Necega dne gre mimo kerčme, v katerej sta dva kmeta pridno pila. Csálóka Peter gre noter, dá kerčmarju dvajset goldinarjev rekoč: „Bom pa mojo ceho naprej plačal.“ Nato se pridruži kmetoma, pa ukaže prinesiti pet poličev vina. Hej, to so pili, pa kričali, da so okna klepetala. Ko so steklenice prazne, vstane Csálóka Peter, sname kapo raz glavo, jo trikrat zaverti v krog, potem pa trešči ob tla, ter pita kerčmarja: „Oče, je li plačana ceha?“ „Da, da, Vaše blagorodje!“ je odgovor. Csálóka Peter se zopet vsede, ter reče prinesiti še pet

poličev, pa jih tudi verlo pomaga prazniti. Ko steklenice zopet prazne stojé na mizi, vstane, zaverti v novo kapo, pa jo verže na tla. Ko nato veli, je li plačano, odgovori kerčmar ponižno: „Da, Vaše blagorodje!“ Nato prinese še pet poličev in bili so plačani, ko je Csálóka Peter v tretje s svojo kapo manevriral. Kmeta menita, to ne more biti drugače, Petrova kapica ima čudovito moč, da vsako pot kerčmarju plača po pet poličev. Jameta toraj barantati s Petrom, naj bi jima prodal čudovito kapo; Peter pa hoče dve sto goldinarjev za-njo. Enemu se ta svota preogromna zdi, a drugi pa radostno poda Petru roko, pa mu odšteje dve stotini. Peter nato urno odnese pete, kmeta pa zaukažeta prinesiti še pet poličev. Ko izpijeta, vstane eden, in ponosno se sredi sobe vstopivši zasučé z bedasto resnim obrazom kapo, in jo zalúči na tla. Nato pita preverjen gostilničarja: „Oče, je li plačana ceha?“ „Nij ne, butasti Lászlo,“ je odgovor. Kmeta osupneta in gledata drug drugega, kot ovce, kedar deževati jame. Potem pa previdita, kako je s to rečjo in jameta preklinjati Petra, da je goljuf. Berzo se napotita, da ga vjameta in kaznita. Res ga kmalu doideta. Brez da bi dosti besedovali, mu zvezeta roki na herbtu, ga potisneta v prazno vrečo in zavezavši jo, ga veržeta na voz. Berzo so derli konji po pusti proti Donavi, v katero sta hotla vreči ubozega Petra. To sta mu kmeta tudi razodela. Pot jih pripelje memo neke csárde (kerčme). Konji se vstavijo, kmeta pa začuvši ciganske diple, ne moreta, da ne bi šla noter. Lászlo in pajdaš njegov se kmalu pomešata med pivec in plesače. — Csálóka Peter pa jame v vreči na vozu kričati na vse gerlo: „Otmite me! Otmite me! Hočejo, naj bi bil ban, pa nočem!“ Neki juhac (ovčar) prižene mimo kacih 3 do 4000 ovac, pa čuje Petra. Gre k vozu, pa odveže vrečo. Csálóka Peter prikobaca na beli dan; juhac ga poprosi, naj pomore, da on postane ban. „Dobro, le zlezi v vrečo, meni pa prepusti svoje ovce,“ pravi Csálóka Peter. Zavezavši ga v vrečo, veselo žvižgaje ovce odžene. Ni dolgo, prideta kmeta precej vjnena iz csárde, pa zapodita konje proti Donavi, da so se iskre kazale izpod koles. Dospevši do brega veržeta vrečo z juhaczom v vodo. Na poti domov srečata Petra, o katerem sta menila, da sta ga ravnokar vergla v Donavo, zdaj pa vidita, da žene več tisoč ovac pred sebo, pa žvižga, da je kaj. „Kaj vraga! od kodi pa prideš?“ zavpijeta kmeta začujena. „Da resnico povem, iz Donave. Eljen, prijatelja! tam je živjenje,“ in Peter zbog veselja zakukurikuka kot petelin, pa zacepeta z nogama, kakor bi imel v vsacem žepu po deset sreč. Radovedno barata kmeta: „Prijatelj, kje si dobil ovce?“ „Ovce,“ zaverne Peter, „v Donavi, ljuba moja. Milijon! Hej kako je lepo v Donavi. Ko pridem noter, vidim kacih dvajset milijonov ovac; pa so mi dejali: Vzemi, Csálóka Peter, kolikor hočeš in kolikor zamoreš odgnati. Kar po bližnjih sežem in tu jih vidita. Znabiti so najslabše. Idita še vidva ponje, dobita boljših in gorših!“

„Isten!“ rigata se kmeta, „haló nazaj, pa po ovce!“ In zopet so divjali konjiči proti Donavi. Ko dospeta na breg, pravi Lászlo Miški: „Ti prvi poskoči v vodo; ako zagledaš dosta ovac, pa migni, da pridem pomagat odgnati.“ Miška res skoči v Donavo; pa ker ne zna plavati, takoj jame gagati in migne Lászlu, naj mu pride na pomoč. Lászlo meni, da vidi Miško veliko ovac in da mu zato miga, pa še on skoči za Miško.

Tako je Csálóka Peter dva pripravil v Donavo, brezi da bi jih bil zavezal v vrečo.

O zgodovini ur.

(Priredil Ant. Bezenšek.)

Najdražje blago človeško je čas, katerega nam merijo posebni izdelki, imenovani ure. Uro vsakdo pozna, v vsakej sobi jo nahajamo, in marsikdo jo nosi v žepu s seboj; zanimalo bode torej tudi marsikoga, izvedeti nekaj o zgodovini ur, — izvedeti kako so nastale, kedar so nastale in kdo je bil tisti, ki jih je iznašel. —

Sledi prvih ur, ki imajo nihalo (Pendel), kolesa in jeklena peresa, najdemo v srednjem veku po raznih samostanih. Poprej so bile znane le solnčne, peščene in vodene ure. O poslednjih vemo, da jih je Julij Cesar iz Britanije prinesel. Kasiodor je v šestem stoletju menihom svetoval, naj rabijo vodene ure, kedar je oblačno, in ni mogoče solnčne ure opazovati. Neka stara kronika pripoveduje, da je Karol Veliki leta 807. od perzijskega vladarja Harun al Rašida neko uro v dar dobil, ki je imela zvončke in kedar je bila, prikazali so se jezdecu na oknicah; ko je pa nehala, izginili so spet. Toda ta ura bila je, kakor Eginhard v svojih letopisih pripoveduje, vodena ura. Nekteri menijo, da je papež Silvester II., ki je l. 1003 umerl, ure podobne tem, ki jih sedaj rabimo, iznašel; a to mnenje ni popolnoma opravičeno, kajti Ditmar Merseburški pravi: „Silvester je v Magdeburgu, preden je postal papež, za cesarja Otona neki časomer (horologium) prav postavil s tem, da je skoz cev ono zvezdo opazoval, po katerej se mornarji ravnaajo.“ — Ta ura je bila torej gotovo solnčna ura, samo prav obrniti jo je bilo treba.

V dvanajstem stoletju so začeli po samostanih naprave rabiti, ki so pretek ene ure z udarci na zvon zaznamovale. Od te dobe se rabi tudi izraz: „ura je udarila.“ Proti koncu tega stoletja je tudi o kazalu govorjenje. V trinajstem stoletju slišimo o nekem umetnem izdelku, ki ga je sultan Šaladin cesarju Frideriku II. poklonil; imel je kolesa in peresa. Bil je tako napravljen, da ni samo ure, nego tudi tek solnca, mesca in planet naznanjeval. Gotovo se niso Saraceni te umetnosti od evropskih menihov učili, nego jo morda sami iznašli; križarske vojske pa so to iznajdbo tudi po Evropi objavile.

V štirinajstem stoletju omenja slavni Dante ur, ki bijejo. Rihard, opat Št. Albanski na Angleškem, je naredil l. 1326 astronomično uro, ki ni samo teka solnca in lune, nego tudi odtok in prtok morja kazala. Velike ure po zvonikih zapazimo še-le v 14. stoletju. Italijan Jakob Dondi v Padovi je berž ko ne prvi, ki jih je narejal.

Žepne ure so iznajdba poznejših časov; iznašel jih je Peter Heele v Nirnbergu leta 1509. Leta 1649 je sin slavnega Galileja prvi pri neki sobni uri nihalo napravil. Facio je bil prvi, ki se je pri napravljanju ur tudi rubinov in demantov posluževal. Ure, ki ponavljajo, so iznajdba Angleža Barlow-a.

Anglež Graham je l. 1715 iznašel sestavljena nihala; t. j. nihala iz raznoverstnih rudnin napravljena, da mraz in vročina ne moreta na-nj vpliva imeti.

Vročina ima namreč lastnost, nekatere rudnine raztezati, mraz pa kerčiti in na ta način nihaje premenjevati; na nekatere pa nimata nikakovega vpljiva. Po tem pravilu je Harison nihalo iznašel, ki obstoji iz devet okroglih palčic, izmed kojih so štiri bakrene in pet jeklenih.

V novejših časih prineslo je skoro vsako leto nove iznajdbe ali izboljšanja sobnih in žepnih ur, koje našte-

vati bilo bi preobširno. Dandanes imamo ure zares lične in dobre, ki so pa, ako jih primerjamo s ceno ur v prejšnjih časih, jako dober kup.

Razne novice.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji.

Č. g. dr. Valentin Nemeč, profesor bogoslovja, in č. g. Alojz Fišer, mestni župnik v Celovcu sta izvoljena konzistorijalna svetevalca in č. g. Lambert Ferčnik, župnik v Žabnicah in č. g. Blaže Košir, župnik v Žitaravesi, sta imenovana za knezoškofijska svetovalca.

Fari sta dobila: č. g. Alojz Ledvinko faro Galicijo in č. g. Hubert vitez Gallenstein faro Rise.

Č. g. Jan. Šuster ostane kot provizor Podkloštrom.

Umerla sta: č. g. Janez Prandstätter, župnik v Knezovi in kanonik v Brežah; č. g. Jak. Sibic, župnik Podkloštrom. R. I. P.

Fari Staridvor in Podklošter ste razpisani prva do 12.; druga do 30. majnika.

„**Terdnjava**,“ politično društvo za koroške Slovence, imela bo 15. aprila t. l. ob treh popoldne v gostilnici „k Sandwirt-u“ svoj letni občni zbor. Ker se bodo obravnavale silno važne stvari, je želeti, da se gotovo vdeležijo tega zbora ne samo celovski udje, ampak tudi veliko zunajnih udov.

Družba sv. Mohora. Ne manj ko lani se je število družnikov tudi letos izdatno pomnožilo; skoraj za 2000 bode letos število više kakor lani. Do konca aprila so bili neutrudljivi poverjeniki okoli 23.800 starih in novih udov pri družbi naznanili. Imenik za koledar se marljivo sestavlja in tiska; ko bode popolnoma sestavljen, naznanimo natančno število udov po raznih škofljah.

Matica slovenska. Ude slov. Maticice v Celovcu in okolici prijazno opomnimo, naj blagovolé letnino za tekoče leto kmalo izročiti vredniku „Besednika“, da se doneski zamorejo še ta mesec v Ljubljano odposlati. Tudi knjige za lansko leto niso še vsi dobili, naj torej k poverjeniku pošlejo po nje.

H kmetijski družbi za Koroško je pristopilo, odkar svoj časnik tudi v slovenskem jeziku izdaja, mnogo novih udov, kar je najboljši dokaz, kako važen je bil sklep, ki smo ga v zadnjem listu omenili.

Deržavni zbor. Zadnje dni pred prazniki je bila v deržavnem zboru debata o deržavnem proračunu za leto 1874 in pri privoljenji svot za razne šole so moravski in slovenski poslanci zahtevali, naj se pri srednjih šolah bolj ozir jemlje na slovanski jezik; ali vsi tehtni razlogi in pravična zahtevanja so bili bob v steno — ustavoverci nočejo, in naš jezik ostane kakor prej v kot postavljen.

Na Ogerskem se je zadnjega meseca v ministerstvu nekaj spremenilo. Ministerski predsednik je namesto Slavy-a postal Bitto, Ghyzy je dobil finance in Bartal javna dela. Da se bo žalostno finančno stanje kaj premenilo, se povsod dvomi. Hervati z novo vlado menda niso pridobili ne zgubili.

Na Pruskem katoliške škofo, ki se nočejo udati ostrim verskim postavam, pridno zaperajo in kaznujejo. Zdaj so že tretjega zaperli. — Bismark je bolan in sliši se, da še ne bode tako hitro okreval in vladna opravila voditi mogel.

Na Španjskem so se republikanci in Karlisti hudo sprijeli. Bitva je trajala več dni brez kakega izdatnega vspeha, obe strani si pripisujete zmago.

Dohodki družbe sv. Mohora l. 1874.

Novi dosmertni udje:

477. Veršič Katarina, kmetica v Drezenci	gld. 15	—
— Jereb Joahim, vikar v Orehku (II. pol.)	" 8	—
478. Rutar Marija, dekla v Drezenci	" 15	—
479. Ljudska šola v Gočah	" 15	—
480. Ceferin Mohor, mladenec v Zalemlogu	" 15	—

Letnino so poslali:

Preč. g. Bizer Andrej, stolni kaplan v Celovcu	" 14	—
Altman Jožef, župnik v Studenicah	" 27	—
" Dolinar Fr., župnik na Trati	" 49	—
" Muhovec Bl., kaplan v Kamniku	" 349	—
" Derčar Mart., lokalist na Poljci	" 16	—
" Buh Miha, kramar v Lučnah	" 12	—
" Ferčnik Lamb., župnik v Zabnicah	" 45	—
" Dovič Janez, župnik v Dolih	" 19	—
" Majhenič Gašpar, župnik pri sv. Miklavžu	" 43	—
" Košar Mat., kaplan v Svetinjah	" 27	—
" Sovič Škender, župnik pri sv. Trojici	" 19	—
" Aleš Luka, župnik v Preski	" 8	—
" Puher Viktor, župnik v Libeličah	" 53	—
" Frelih Matevž, farni predst. v Lašičah	" 122	30
" Paprej Matija, dekan v Braslovčah	" 344	80
" Umek Anton, župnik v Gradu	" 74	90
" Plemel Val., župnik v Koroški Beli	" 25	30
" Žužek Šimen, kaplan na Jesenicah	" 54	—
" Keše Silvester, dekan v Begnah	" 302	80
" Lesjak Valentin, župnik v Dvoru	" 39	—
" Absec Matija, kaplan v Šmartnem	" 53	50
" Jarc Jernej, župnik v Dolu	" 74	—
" Kogej Jožef, dekan v Idriji	" 331	50
" Milar Janez, župnik v Kotmarivesi	" 29	—
" Lakonik Jože, župnik na Berdi	" 13	40
" Kovačič Janez, dekan v Trebnjem	" 275	—
" Mazeč Lovro, kaplan v Zagorji	" 78	56
" Klobus Val., kaplan v Vremah	" 22	—
" Rakovec L., duhovnik v Škocijanu	" 7	—
" Hanžič Jakob, župnik pri sv. Duhu	" 6	—
" Klemenc Franc, duhoven v Št. Petru	" 5	—
" o. Žibrat Ivan, profesor v Karlovcu	" 17	—
" Strajnsak Martin, dekan v Hočah	" 50	—
" Zmazek Franc, kaplan pri sv. Petru	" 40	—
" Rath France, župnik v Frajhamu	" 54	70
" Rebernik Vid, tergovec v Šmihelu	" 56	80
" Zorec Janez, župnik v Mengšu	" 65	—
" Mlakar Anton, župnik v Mirnipeči	" 31	—
" Marinko Josip, kaplan v Kostanjevici	" 65	30
" Sevšek Luka, župnik v Artičah	" 60	—
" Hofstetter Janez, dekan v Postojni	" 83	—
" Aljančič Janez, kaplan v Rovtah	" 39	50
" Zdražba Janez, kaplan v Logatcu	" 44	50
" Černe Anton, župnik v Hotedersiči	" 12	—
" Oblak Janez, dekan v Cerknici	" 66	30
" Lesjak Jože, župnik v Sodražici	" 72	—
" Sorc Juri, kaplan v Moravčah	" 98	—
" Kosec Jernej, župnik pri sv. Vidu	" 8	—
" Rekar Janez, kaplan v Lokvi	" 5	—
" Jan Jurij, dekan v Dolini	" 89	40
" Matjan Valentin, župnik v Risanu	" 28	—
" Muden Šimen, župnik v Železni Kapli	" 93	90
" Cocaj Jernej, župnik pri sv. Jurji	" 13	—
" Ukmar Anton, dekan v Tomaji	" 25	—
" Repič Andrej, župnik v Kapelah	" 15	—
" o. Avgustin Velec, kapucin na Reki	" 33	50
" Mesar Janez, župnik na Boh. Bistrici	" 62	40
" Hofer Karol, farni oskerbnik pri sv. Joštu	" 28	—
" Kvaternik Ivan, dekan v Gerovem	" 50	—
" Grobelnik Davorin, kurat v Belih vodah	" 11	—
" Okorn Ignac, župnik v Senožečah	" 25	—
" Carli Alojz, kaplan v Mirnu	" 64	90
" Braucher Matija, dekan v Ospem	" 10	—
" Globočnik Maks, župnik v Ribnici	" 70	—
" Legat Valentin, župnik v Borovljah	" 41	—
" Žuvičič Paškal, kanonik na Tersatu	" 10	—
" Lušin Anton, kaplan v Selci	" 69	—
" Wilfan Simon, prošt v Rudolfovem	" 202	40
" Tomel Jakob, kaplan v Hinjah	" 48	—
" Urbanija Lovro, župnik v Ambrusu	" 48	—
" Dolinar Matija, župnik na Slivnici	" 33	40
" Bosina Janez, dekan v Kozjem	" 225	90

Preč. g. Strajnsak Anton, kurat v Veržeji	gld. 28	—
" Keršič Janez, lokalist pri sv. Katarini	" 16	—
" Cizej Peter, župnik na Reki	" 9	—
" Legan Fr., župnik v Nadanjeselu	" 21	50
" Raktelj Fr., učitelj v Ljubljani	" 6	—
" Matijašič Jurij, stolni župnik v Mariboru	" 275	30
" Mavčič Jožef, župnik v Št. Tomažu	" 119	20
" Razboršek Jožef, kaplan v Dobrepoljah	" 57	90
" Balon Anton, župnik v Polzeli	" 26	—
" Brenc Jernej, duhoven v Dutovljah	" 65	—
" Komar Jožef, župnik v Sežani	" 31	—
" Čebular Franc, župnik v Povirji	" 35	—
" Štubelj Vinko, kaplan v Čerčičah	" 77	10
" Božič Anton, župnik v Rihenbergu	" 62	—
" Fišer Anton, kaplan v Vuzen ci	" 55	—
" Sercer Anton, kaplan v Černi	" 24	80
" Ravnik Fr., župnik v Dvoru	" 21	—
" Svetlin Fr., župnik v Goričici	" 19	40
" Jereb Joah., vikar v Orehku	" 26	40
" Nabergoj Ivan, pos. in derž. poslanec v Proseku	" 56	—
" Wolf Andrej, dekan v Kanalu	" 185	20
" Mandelc Anton, kaplan v Loki	" 132	—
" Peterlin Primož, duhoven pri sv. Lenartu	" 25	40
" Šlibar Gregor, kaplan v Podbrezji	" 31	—
" Janžek Edvard, kaplan v Vidmu	" 31	—
" Hajšek Anton, župnik v Makolah	" 39	—
" Kandut Kristof, župnik v Sp. Polskavi	" 26	10
" Simončič Janez, kaplan v Št. Petru	" 118	50
" Oswald Jože, duhoven v Koprivni	" 41	18
" Pribošič Janez, voj. duh. v Gradcu	" 11	—
" Remic France, duh. pomočnik v Terstu	" 394	30
" Dürnwirth Karol, špiritual v Celovcu	" 21	—
" Hvalica Anton, vikar v Drezenci	" 46	—
" Jekše Andrej, dekan v Kobaridu	" 126	40
" Pirč Matej, stolni vikar v Gorici (II. poš.)	" 101	60
" Grabrijan Jurij, dekan v Vipavi	" 112	90
" Koršič Miha, župnik v Kviškem	" 11	—
" Štor Jožef, župnik v Sevnici	" 38	—
" Serajnik Lovro, dekan v Pliberku	" 218	80
" Babnik Jernej, lokalist na Uncu	" 16	—
" Kernjak Andrej, kurat na Vratah	" 20	—
" Koler J., župnik v Brezi	" 7	—
" Ključevšek Ign., duhoven v Babnempolji	" 7	—
" Benedikt Jurij, župnik v Polčanah	" 24	50
" Gajšek Janez, katehet v Brežicah	" 58	—
" Dobajnikar Šim., župnik v Svečah	" 28	—
" Serbicelj Matevž, župnik v Št. Kocijanu	" 47	—
" Drobež Ant., farni oskerbnik v Šmihelu	" 23	—
" Žerjav Mat., farni oskerbnik v Medgorjah	" 13	—
" Juvancič Franc, dekan pri Novi cerkvi	" 315	56
" Vovk Matej, kaplan v Mokronogu	" 30	90
" Sila Matija, župnik v Rodiku	" 40	—
" Čadež Ivan, duhoven v Št. Ivanu	" 23	—
" Zablatnik Janez, župnik v Št. Ilju	" 30	—

Čč. gg. Oblak J. 2 gld., Treven J. 1 gld., Petrič Mat., 1 gld., Morak J. 1 gld., Fik M. 1 gld., Kepa M. 1 gld., Flander A. 4 gld., Komavec A. 1 gld., Stramič Fr. 1 gld., Jerebova h. 1 gld., Belar J. 2 gld., Žepič S. 1 gld., Kovačič J. 4 gld., Sila M. 2 gld., Lazar M. 1 gld., Nanuti A. 1 gld., Vester Roza 2 gld., Žižek P. 1 gld., Vreča M. 3 gld., Ambrožič B. 1 gld. 15 kr., Žužek S. 2 gld., Laar Mica 1 gld., Zajdela Fr. 1 gld., Hlibic M. 1 gld., Pöheim B. 1 gld., Brodnik J. 2 gld., Mikuš A. 1 gld., Tutek J. 3 gld., Dokler M. 1 gld., Birsa J. 1 gld., Rubin V. 1 gld., Bojtova hiša 1 gld., Golič Fr. in Valenčak R. 2 gld., Lukancič J. 1 gld.	vkup	" 50	15
	vkup gld.	8853	.05
	Iz zadnjega lista	" 3872	.50

(Dalje prih.)

Vsega vkup gld. 12725 . 55

Listnica.

Čč. gg. R. F. v Lj. Zaželjenih letnikov nimamo več, razun nekaj pomanjkljivih števil. — J. L. v G. in — k v C. Se nam ne zdi natasa vredno. Veselilo nas bode, če nam pošljete kaj boljše. — F. K. v Lj. Naročeno knjigo dobite pod križnim zavitkom, pošlite nam 60 kr. Brez da rokopise preberemo, ne moremo razsoditi, ali jih moremo porabiti ali ne.